

ADALYA

SUNA - İNAN KIRAÇ AKDENİZ MEDENİYETLERİ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ
SUNA & İNAN KIRAÇ RESEARCH INSTITUTE ON MEDITERRANEAN CIVILIZATIONS

ADALYA

SUNA - İNAN KIRAÇ AKDENİZ MEDENİYETLERİ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ YILLIĞI
THE ANNUAL OF THE SUNA & İNAN KIRAÇ RESEARCH INSTITUTE ON MEDITERRANEAN CIVILIZATIONS

ADALYA

Vehbi Koç Vakfı
Suna - İnan KIRAÇ Akdeniz Medeniyetleri
Araştırma Enstitüsü Yıllık Dergisi

Yönetim Yeri: Barbaros Mh. Kocatepe Sk. No. 25

Kaleiçi 07100 Antalya Tel: +90 242 243 42 74

Faks: +90 242 243 80 13 e-posta: akmed@akmed.org.tr

Yayın Türü: Yerel Süreli Yayın **Sayı:** XI - 2008

Sabibi: Vehbi Koç Vakfı Adına Erdal YILDIRIM

Sorumlu Müdür: Kayhan DÖRTLÜK

Yapım: Zero Prodüksiyon Ltd., İstanbul

Arslan Yatağı Sk. Sedef Palas No. 19/2

Cihangir 34433 İstanbul

Tel: +90 212 244 75 21 Faks: +90 212 244 32 09

Baskı: Graphis Matbaa

Yüzyıl Mh. Matbaacılar Sit. 1. Cadde 139 Bağcılar - İstanbul

Bilim Danışma Kurulu / Editorial Advisory Board

Haluk ABBASOĞLU

Ara ALTUN

Oluş ARIK

Cevdet BAYBURTLUOĞLU

Tuncer BAYKARA

Jürgen BORCHHARDT

Jacques Des COURTILS

Ömer ÇAPAR

Vedat ÇELGIN

Bekir DENİZ

Refik DURU

Serra DURUGÖNÜL

Hansgerd HELLENKEMPER

Frank KOLB

Max KUNZE

Thomas MARKSTEINER

Wolfram MARTINI

Gönül ÖNEY

Mehmet ÖZSAİT

Urs PESCHLOW

Scott REDFORD

Martin Ferguson SMITH

Oğuz TEKİN

Gülsün UMURTAK

Burhan VARKIVANÇ

Michael WÖRRLE

Martin ZIMMERMAN

Adalya, **A&HCI** (*Arts & Humanities Citation Index*) ve
CC/A&H (*Current Contents / Art & Humanities*) tarafından taranmaktadır.

Adalya is indexed in the **A&HCI** (*Arts & Humanities Citation Index*) and
CC/A&H (*Current Contents / Art & Humanities*).

Hakemli bir dergidir / *A peer reviewed Publication*

Editörler / Editors

Kayhan DÖRTLÜK

Tarkan KAHYA

Remziye BOYRAZ

İngilizce Editörleri / English Editors

T. M. P. DUGGAN

İnci TÜRKOĞLU

Yazışma Adresi / Mailing Address

Barbaros Mah. Kocatepe Sk. No. 25

Kaleiçi 07100 ANTALYA-TURKEY

Tel: +90 242 243 42 74 • Fax: +90 242 243 80 13

akmed@akmed.org.tr

www.akmed.org.tr

ISSN 1301-2746

İçindekiler

Gülsün Umurtak <i>Some Observations on a Group of Buildings and their finds from the Early Neolithic II/2 Settlement at Bademağacı</i>	1
Erkan Dündar <i>Some Observations on a North-Syrian/Cilician Jug in the Antalya Museum</i>	21
H. Kübra Ensert – Ahmet Görmüş – Demet Kara <i>The Stele of Erzin</i>	35
Murat Arslan <i>Eurymedon Muharebesi'nden Sonra Aspendos ve Genel Olarak Pamphylia'nın Durumuna Bir Bakış</i>	49
Nevzat Çevik - Süleyman Bulut <i>The rediscovery of GAGAE / 'GAXE' in the south-east corner of Lycia. New finds from the total surface surveys</i>	63
Thomas Corsten <i>Die Grabinschrift des Priesters Albasis in Myra</i>	99
Burak Takmer – Nihal Tüner Önen <i>Batı Pamphylia'da Antik Yol Araştırmaları: Via Sebaste'nin Perge-Klimaks Arası Güzergahında Yeni Bir Yol Kalıntısı</i>	109
Çilem Uygun – Eray Dökü <i>Kibyra Yerel Kırmızı Astarlı Seramiklerinden Örnekler</i>	133
Guntram Koch <i>Kinder-Sarkophage der römischen Kaiserzeit in Kleinasien</i>	165
Nevzat Çevik <i>Northeast Lycia. The New Evidence – Results from the past ten years from the Bey Mountains Surface Surveys</i>	189
Şevket Aktaş <i>Tombs of the Exedra Type and Evidence from the Pataran Examples</i>	235
Ergun Kaptan <i>Kelenderis'te Alaşım Metalurjisine Ait Buluntular</i>	263
Ayşe Aydın <i>Adana, Anamur ve Silifke Müzesi'ndeki Figürlü Paye ve Levhalar</i>	269

Özgü Çömezöğlü	
<i>Myra's Place in Medieval Glass Production</i>	287
Engin Akyürek	
<i>Palamutdüzü: A Medieval Byzantine Village Settlement in the Bey Mountains</i>	297
T. M. P. Duggan	
<i>The paintwork and plaster on Emdir and Kırkgöz Hans by Antalya- and some implications drawn concerning the original appearance of 13th c. Seljuk State buildings</i>	319
Altan Çetin	
<i>Akdeniz Ticaretinde Memlûklar Devri Mısır - Anadolu Mal Mübadelesi</i>	359
Sema Bilici	
<i>Bazı Örnekleriyle Alanya Kalesi Kazılarında Bulunan İthal Kıbrıs Sırlı Seramikleri</i>	373

Eurymedon Muharebesi'nden Sonra Aspendos ve Genel Olarak Pamphylia'nın Durumuna Bir Bakış

Murat ARSLAN*

İ.Ö. VI. yüzyılın başında yayılımcı bir politika izleyen Lydia kralı Alyattes, Halys Irmağı'na kadar Küçük Asya'nın büyük bir bölümüne hakim olmuştu¹. Alyattes'ten sonra Lydia tahtına çıkan oğlu/selefi Kroisos (İ.Ö. yak. 561/560) da babasının yayılımcı politikasını devam ettirmiştir. Anadolu'daki kavimler üzerine ciddisini bulduğu zaman ciddi, bula-madığı zaman önemsiz bahanelerle savaş açarak, güçlü ordusuyla Kilikia'lılar ile Lykia'lılar hariç Küçük Asya'daki bütün kavimleri imparatorluğuna bağlamıştır². Bu sırada Pamphylia da Lydia hakimiyeti altındaki diğer bölgeler gibi, her yıl düzenli olarak vergi vermek ve muhtemel bir savaş sırasında birlikleriyle Lydia ordusuna katılmakla yükümlüydü³. Fakat Kroisos, İ.Ö. yak. 547/546 yılında Pers kralı Kyros tarafından mağlup edilip Lydia Persler tarafından ele geçirildikten sonra, Pamphylia Anadolu'nun diğer bölgeleri gibi Pers ege-menliğine girmiştir⁴. Öyle ki, I. Dareios zamanında⁵ (İ.Ö. 521-486) Pamphylia, Lykia, Karia, Magnesia, Ionia, Aiolis ve Milyas bölgeleriyle birleştirilerek Pers İmparatorluğu'nun birinci satraplığını oluşturmuştur. Perslerin en önemli yönetim bölgelerinden birini teşkil eden bu satraplık her yıl Pers hazinesine 400 gümüş *talanta* vergi ödemekle yükümlü kılınmıştır⁶.

* Doç. Dr. Murat Arslan, Akdeniz Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü, Kampüs 07058 Antalya.

Bu makale Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Yönetim Birimi tarafından yayın projesi kapsamında desteklenmiştir.

¹ Hdt. I. 16-26.

² Hdt. I. 26-28.

³ Herodotos'a (I. 75-79) göre, -İ.Ö. yak. 547 yılında, Kroisos ile Kyros arasında Halys Irmağı kenarlarında yenen ile yenilenin belli olmadığı savaş meydana gelmiştir. Daha sonra Lydia kralı Kroisos, Sardeis'e doğru çekilerek ordusunun büyük bölümünü terhis etmiş; paralı askerlerini dağıtmış ve bütün mütefiklerine elçiler yollayarak dört ay sonra -ilkbahar başlangıcında- kendisiyle buluşmalarını tembih etmiştir. Herodotos, söz konusu savaş sırasında, her ne kadar Lydia ordusunun mevcudiyetini ve hangi kavimlerden oluştuğunu bildirmemekle birlikte Pamphylia'lıların da bu savaş sırasında Lydia hakimiyetindeki diğer kavimler gibi bir ölçüde Kroisos'u desteklediği düşünülebilir.

⁴ Kyros, Kroisos'la savaşa başlamadan önce Lydia hakimiyetindeki bölgelere elçilerini göndererek Kroisos'tan ayrılmalarını istediği zaman Ionia ile Aiolia'lılar dahil hiçbir kavim Pers kralının bu teklifini kabul etmemiştir (Hdt. I. 76; 141). Dahası Halys Irmağı önlerinde Perslere karşı çarpışmış olsa gerektirler. Bu bakımdan Kyros, Lydia'nın kraliyet merkezi Sardeis'i ele geçirip Kroisos'u tutsak etmesinin ardından, önce (Hdt. I. 78; 83-86; 153) komutanlarından Mazares'i, onun ölümünden sonra ise, Harpagos'u Anadolu'nun geri kalan bölgelerini zapt etmek üzere görevlendirmiştir. Kyros ise, Ekbatana'ya dönmek üzere yola çıkmıştır. Amacı kendisine engel çıkaran Babil, Baktria, Sakes ve Mısırlılara karşı yürüyüşe geçmektir. Anadolu'da Pers egemenliğini tanımayan kavimlerin üzerine ise, komutanlarını göndermiştir (Hdt. I. 153-162). Harpagos sırasıyla Ionia, Karia, Lykia bölgelerini ele geçirdikten sonra (Hdt. I. 162; 176) Pamphylia'yı da Pers hakimiyeti altına almış olsa gerektir. Çünkü Herodotos (I. 177)'de, Harpagos'un, Küçük Asya'yı ele geçirdiğini söylemektedir. Daha detaylı bilgi için bk.: Keen 1998, 222 vdd.

⁵ Dareios'un krallığı sırasında, Araplar dışında bütün Asya ulusları Pers egemenliğini tanımışlardı (Hdt. III. 88).

⁶ Hdt. III. 90.

I. Dareios'un oğlu ve aynı zamanda veliahdı Kserkses zamanında (İ.Ö. 485-465), Persler Hellas'a karşı sefer düzenlediklerinde (İ.Ö. yak. 482) Pamphylia'lılar Kserkses'i Yunan tarzında silahlandırılmış⁷ 30 gemiyle desteklemişlerdir⁸.

Salamis Deniz Savaşı'ndan yaklaşık on iki yıl sonra (İ.Ö. yak. 468), Persler Hellas'a karşı yeni sefer hazırlıklarına girişmiş ve Pamphylia'da yeni bir donanma ve ordu oluşturmaya başlamışlardır⁹. Diğer yandan "Attika Delos Birliği"¹⁰ bağlı Naksos Adası gibi Atina müttefiklerini birlikten ayırmaya çalışmışlardır. Bu durum üzerine Atinalılar, Naksos'a Kimon komutası altında bir donanma¹¹ göndermişlerdir¹². Perslerin, Kserkses'in gayri meşru oğlu Tithraustes¹³ komutasında Pamphylia Körfezi'nde ve Eurymedon (Köprüçay) Irmağı ağzında büyük bir donanma topladığını ve Eski Yunanlılara karşı harekete geçmeden önce,

- ⁷ Hdt. VII. 91. Aspendos'luların İ.Ö. V. yüzyıl sikkelerinde miğfer, yuvarlak kalkan, kılıç ve mızrakla silahlanmış Eski Yunan *hoplites*'ine benzer bir savaşçı tasvir edilmektedir (BMC Lykia lev. 19. 1-6). Konuya ilişkin olarak ayrıca bk.: Bosch 1957, 19 dn. 45.
- ⁸ Hdt. VII. 91; VIII. 68. Diodoros'a (XI. 3. 7) göre ise, Pamphylia'lılar 40 gemi vermişlerdir (ayrıca bk.: Diod. XI. 2. 1; Bryce 1986, 103 dn. 9). Söz konusu gemiler, İ.Ö. 480 yılındaki Salamis Deniz Savaşı'nda Kilikia ve Lykia'lı müttefikleriyle birlikte savaşmışlar; ancak Fenike (Phoinike) ve Kıbrıs (Kypros) gemileri Atinalılar tarafından bozguna uğratılıp kaçtıktan sonra, çarpışmayı bırakarak geri çekilmek zorunda kalmışlardır.
- ⁹ Diod. XI. 60. 5-6; Plut. *Kim.* XII. 1-5. Konuya ilişkin olarak ayrıca bk.: Keen 1998, 99 dn. 16; Hellenkemper - Hild 2004, 97 dn. 12; I.Side 48 dn. 73.
- ¹⁰ İ.Ö. 480 yılındaki Salamis Deniz Savaşı'nda yenildikten sonra (Hdt. VIII. 80-96), Kserkses Hellas'ın komutasını komutanlarından Mardonios'a bırakarak bölgeyi terk etmiş ve önce Sardeis'e (Hdt VIII. 100-117; IX. 107) oradan da Susa'ya dönmüştür (Hdt. IX. 108). Fakat İ.Ö. 479 yılındaki Plateia (Hdt. XI. 28-86; Thuk. I. 89;130; 132. 2-3; Paus. V. 23. 1) ve Mykale (Hdt. XI. 90-107; Thuk. I. 89. 2) muharebelerinde (İ.Ö. 479) bozguna uğrayan Persler, Hellas ve Küçük Asya sahillerindeki birçok Eski Yunan kentinin kontrolünü kaybetmişlerdir (Hdt. IX. 106-107; Thuk I. 94-96). Ardından yeni bir donanma ve ordu oluşturmak üzere tekrar hazırlanmaya başlamışlardır. Bunun üzerine Atinalılar, İ.Ö. yak. 478/477 yılında, kendi önderliklerinde Perslere karşı Ege Adaları'nı ve Küçük Asya sahillerindeki Eski Yunan kentlerini içine alan bir ittifak kurarak "Attika Delos Birliği" adı altında onları bir araya getirmişlerdir (Thuk. I. 96-97).
- ¹¹ Thukydides (I. 100), Eurymedon Irmağı'nın ağzında, Atinalılar ve müttefikleri ile Persler arasında cereyan eden deniz ve kara savaşlarına değinirken, ne her iki donanmanın sayısına ne de karada yapılan çarpışmalar sırasındaki güçler dengesine ilişkin herhangi bir yorumda bulunmamıştır. Plutarkhos'a (*Kim.* 12. 2) göre ise Kimon, Karia'dan Lykia'ya doğru yola çıktığında birlik donanmasında 200 savaş gemisi vardı. Diodoros'a (XI. 60. 3-5) göre, Kimon Atina'dan ayrıldığında filusunda 200 savaş gemisi mevcuttu. Karia sahiline ulaştığında Attika Delos Birliği'ne bağlı kentlerden ve adalardan topladığı savaş tekneleriyle yaklaşık 300 gemiden oluşan birlik donanmasına sahip oldu. Oradan da Lykia üzerine ilerleyip Lykia'lıları da Atinalılarla müttefik olmaya ikna ettikten sonra, donanmasındaki gemi sayısını daha da artırdı. Fakat Eurymedon önlerindeki muharebede yanında sadece 250 gemi bulunmaktaydı (Diod. XI. 60. 6). Konuya ilişkin olarak ayrıca bk.: Meiggs 1984⁴, 77; Keen 1998, 107; Meier 1999, 281.
- ¹² Naksos'lular, İ.Ö. 469 yılında büyük bir ihtimalle Perslerin kendilerine yardıma geleceğini düşünerek Atina hegemonyasına karşı ayaklanmıştı. Fakat Kimon, Perslerden önce davranarak Naksos'taki ayaklanmayı kısa sürede bastırmıştır (Thuk. I. 98). Ayrıca Knidos önlerinde yaklaşık 200 gemiden oluşan birlik donanması meydana getirerek Karia'nın sahil kentlerini Perslerden temizlemeyi başarmıştır (Plut. *Kim.* 12. 2; ayrıca bk.: Thuk. I. 98). Daha sonra da, Pamphylia sahil şeridinin başlangıcında yer alan bölgenin önemli ticaret merkezlerinden Phaselis'i, Attika Delos Birliği'ne bağlamaya zorlamıştır (Behrwald 2000, 15 dn. 24). Böylelikle Phaselis'liler Kimon'a -bir seferliğe mahsus- 10 *talanta*, vergi vermek zorunda kalmışlardır (Plut. *Kim.* 12. 3-4). Fakat Phaselis'in birliğe ödediği vergi miktarı İ.Ö. 453; 451 ve 450 yıllarında 6 *talanta* [İ.Ö. 469-450 yılları arasındaki Phaselis-Atina ilişkileri hakkında daha detaylı bilgi için bk.: IG I² no. 16; Meiggs and Lewis 1988⁶, 66 vdd. no. 31 (32)], İ.Ö. 449 yılından 432 yılına kadar ise, aralıklarla olmak üzere 3 *talanta*'ya düşmüştür. Bununla beraber Peloponnesos Savaşı başlamadan bir yıl evvel ve savaşın başladığı ilk yıl (İ.Ö. 432-431) Phaselis, tekrar 6 *talanta* ödemiştir. Phaselis'in birliğe ödediği vergilere ilişkin detaylı kaynak bilgisi için ayrıca bk.: Meiggs 1984⁴, 525; 528; 556 "Attika Delos Tribute List: *Phaselis*"; Tüner 2007, 271 vdd.
- ¹³ Diodoros (XI. 60. 5; 61. 3) ve Plutarkhos'un (*Kim.* XII. 4), Ephoros'tan (*FGrHist* 70 F. 192) yaptığı alıntıda, Eurymedon önlerindeki Pers donanmasına Tithraustes'in; kara kuvvetlerine ise, Kserkses'in yeğeni Pherendates'in komuta ettiğini söylemektedir. Bununla birlikte Plutarkhos (*Kim.* XII. 4)'de; ayrıca Kallisthenes'in (*FGrHist* 124 F. 15) söz konusu savaş sırasında Eurymedon ağzındaki Pers donanmasının ve ordusunun Gobryas'ın oğlu Ariomandes tarafından kumanda edildiğini iddia ettiğini bildirmektedir.

Kıbrıs üzerinden kendilerine katılacak 80 Fenike savaş gemisini beklediğini öğrenen Kimon, derhal Tithraustes üzerine yelken açmıştır. Böylelikle Persleri hazırlıksız yakalamıştır. Persler, başlangıçta Kimon'a karşı savaşmak istememiş ve gemilerini¹⁴ Eurymedon içine çekmişlerdir. Ancak Kimon'un kendilerine ırmak içinde saldırmak üzere hazırlandığını gördüklerinde, nehir yatağından çıkmak üzere harekete geçmişlerdir. Ama daha savaş saflarını oluşturamadan Kimon'un saldırısına uğramış ve yenilerek tekrar Eurymedon içine sığınmak zorunda kalmışlardır. Kimon ise, kaçan Persleri takip etmiş ve onların gemilerini ele geçirmiştir¹⁵. Ardından askerleriyle karaya çıkmıştır¹⁶. Bu sırada Persler, Pamphylia'da yer alan Pers garnizonundaki¹⁷ askerlerle birleşerek aynı gün Kimon'a karşı karada da savaşmış; ancak gene bozguna uğramışlardır. Sonunda, Pers ordugahı Kimon'un komutasındaki birlikler tarafından ele geçirilerek yağmalanmıştır¹⁸. Bu çarpışmalar sırasında Kserkses'in yeğeni ile Pers garnizonunun komutanı Pherendates çadırında yakalanarak öldürülmüştür¹⁹. Daha sonra Pamphylia'ya zamanında yetişemeyen 80 Fenike gemisinin Pers kuvvetlerine katılmak üzere Pamphylia Körfezi yakınlarına geldiğini öğrenen Kimon, hiç zaman kaybetmeden, onlara karşı yelken açmıştır. Eurymedon Irmağı'nın yaklaşık 120 km doğusunda, Hydros açıklarında yapılan deniz savaşında Fenike donanmasını da yenerek

¹⁴ Diodoros'a (XI. 61. 5-6) göre, Eurymedon önlerindeki Pers donanması, Pamphylia gemilerinden başka Fenike, Kıbrıs ve Kilikia filolarından oluşan 340 gemiden meydana gelmekteydi (*FGrHist* 70 F. 191 sat. 67-69 [Ephoros]). Plutarkhos (*Kim.* XII. 5)'de, Phanademos'un (*FGrHist* 325 F. 22) bu savaş sırasında Pers donanmasının 600 gemiden oluştuğunu iddia ettiğini; Ephoros'un (*FGrHist* 70 F. 192) ise, Perslerin gemi sayısının 350 olduğu yönündeki açıklamalarına değinmiştir. Kendisi ise, herhangi bir sayı vermemiş; ancak Pers donanmasının Atina ve müttfiklerinin oluşturduğu gemilerden oldukça fazla olduğuna dikkat çekmiştir (*Kim.* XII. 6).

¹⁵ Thukydides'e (I. 100. 1) göre, bu savaş sırasında Kimon yaklaşık 200 Fenike savaş gemisini ele geçirerek yok etmiştir. Plutarkhos'a (*Kim.* XII. 6) göre Atinalılar, Perslerin birçok savaş teknesini tahrip edip yaklaşık 200 gemi ele geçirmelerine rağmen, Pers donanmasının büyük bir bölümü kaçmayı başarmıştır. Diodoros'a (XI. 60. 6-7) göre ise Atina donanması, Perslerden daha az sayıda gemiye sahip olmasına karşın, deniz savaşı sırasında önemli miktarda savaş gemisi batırılmış ve 100 taneden fazla Pers gemisini mürettebatlarıyla birlikte ele geçirmişlerdir. Bununla birlikte Pers donanmasının geri kalanı Kıbrıs'a kaçabilmiştir. Konuya ilişkin olarak ayrıca bk.: Mela I. 78.

¹⁶ Plutarkhos'a (*Kim.* XII. 2) göre, Atinalılar bu savaşlardan önce, daha fazla ağır silahlı asker (*hoplites*) taşımak için daha geniş ve güçlü *trieres*'ler (üç sıra kürekli savaş gemisi) inşa etmişlerdir. Bu bakımdan Eurymedon deniz savaşı sırasında Kimon'un Atina savaş gemilerinde önemli miktarda ağır silahlı asker bulundurduğunu varsaymak yanlış olmaz.

¹⁷ Persler genellikle satraplık merkezlerinde ve satraplıklarının stratejik açıdan önem arz eden bölgelerinde askeri garnizonlar bulundurulardı. Doğu Akdeniz deniz trafiğini kontrol edebilecek konumu nedeniyle Pamphylia, Persler tarafından donanma üssü olarak kullanılmıştır. Öyle ki, Kserkses'in İ.Ö. 483 yılında Hellas seferine yol aldığı donanma gemilerinin bir kısmı Pamphylia sahillerinde yapılmıştır (Diod. XI. 2. 1). Ayrıca Pers donanması Pamphylia sahillerinden ilerleyerek Küçük Asya'ya, oradan da Hellas'a geçmiştir. Bu bakımdan, İ.Ö. yak. 468 yılında Pamphylia, Pers donanmasının ve garnizon birliklerinin toplandığı merkez üssü konumuna gelmiştir (Thuk. I. 100. 1; Diod. XI. 60. 5-61. 7; Plut. *Kim.* XII. 4-XIII. 4). Söz konusu durum İ.Ö. yak. 449/448 yılındaki Kallias Barışından sonra da devam etmiş ve Eurymedon ağzı Pers Donanması'nın konuşlandığı batı yönündeki en uç liman olmuştur. Pers satrapı Tissaphernes ise, Peloponnesos Savaşları sırasında -İ.Ö. 411 yılında- Eurymedon önlerinde tam teşekküllü bir Pers donanması demirletmişti (Thuk. VIII. 81. 3; 87. 1-8; 88; 108. 3). Tahkimli Silyon kentinde ise, Pers garnizonu konuşlandırılmıştı. Öyle ki; Büyük İskender, İ.Ö. 334 yılında Pamphylia'ya gelerek bölgenin büyük bir kısmını ele geçirdikten sonra dahi Silyon'lular kentlerinde konuşlanmış olan Pers garnizonu ve ücretli askerlerden oluşan bir grup askerle Makedonia kralına teslim olmayı reddetmişlerdir. Ayrıca İskender'in hazırlıksız bir şekilde saldırdığı surlarını başarıyla savunmuşlardır (Arr. *anab.* I. 26. 5).

¹⁸ Diod. XI. 61. 1-2; Plut. *Kim.* XIII. 1-2.

¹⁹ Diod. XI. 61. 3. Böylelikle Kimon aynı günde Persleri hem denizde hem de karada bozguna uğratmıştır (Thuk. I. 100; Diod. XI. 61. 3-7; Plut. *Kim.* XIII. 3; Paus X. 15. 4; Frontin. *strat.* II. 9. 10; Polyain. *strat.* I. 34. 1). Diodoros'a (XI. 62. 1) göre, Kimon aynı gün içindeki bu zaferleri sonucunda 340 gemi ele geçirmesinin ve 20.000'den fazla insan öldürmesinin/esir almasının yanı sıra büyük miktarda ganimet elde etmiştir. Plutarkhos'a (Plut. *mor.* IV. 349 d. *de glor. Athen.* 9) göre ise Kimon, Eurymedon önlerindeki bu çarpışmalarda 100 Fenike gemisi ele geçirmiştir.

onların birçok gemisini ele geçirmiş, diğerlerini ise, kaçmaya zorlamıştır²⁰. Sonuç Persler açısından tam bir hezimet olmuştur²¹. Böylece Atinalılar İonia'dan Pamphylia'ya kadar Küçük Asya sahillerini Perslerden temizlemişlerdir²². Diğer yandan, Kimon'un bu zaferi Pamphylia'nın siyasi tarihinde herhangi bir değişikliğe yol açmamış olsa gerektir. Çünkü Kimon bu galibiyetlerden kısa süre sonra (İ.Ö. 466-464), komutasındaki birlik donanmasıyla birlikte Atina'ya karşı ayaklanan Thasos (Taşöz) Adası'na yelken açmıştır²³. Thukydides'e (I. 104) göre, kısa süre sonra –İ.Ö. yak. 460 yılında?– Atina ve müttefikleri Kıbrıs'ta Perslere karşı savaşmaya başlamışlardır. Ancak Libya Kralı Psammetikos'un oğlu Inaros'un, bu sırada Mısır'da Perslere karşı ayaklanması üzerine Kıbrıs'ı bırakarak ona yardıma gitmek üzere yaklaşık 200 gemiden oluşan birlik donanmalarıyla yola çıkmışlardır. Bununla birlikte, söz konusu ayaklanma Zopyros'un oğlu Megabyzos tarafından bastırılmış; Inaros kazığa vurulmuştur. Atina ve müttefiklerinin Mısır'a gönderdikleri kalabalık ordudan ise; ancak birkaç kişi Libya'yı aşarak Kyrene'ye ulaşabilmiş; donanma gemilerinden ise, pek azı kurtulabilmiştir (Thuk. I. 109-110). Bu şekilde Pamphylia'daki kentler doğal olarak Perslere olan bağımlılıklarını sürdürmüşlerdir. Öyle ki, İ.Ö. IV. yüzyılda da bazı Pamphylia kentleri Perslere bağlı bir tiran tarafından yönetilmeye devam etmişlerdir²⁴.

Bununla birlikte, Peloponnesos Savaşı'nın ilk evresine, İ.Ö. 431-İ.Ö. 421 yılları arasına tarihlenen bir yazıtta²⁵ Attika Delos Birliği'ne vergi ödeyen kentlerin listelerine ilişkin fragmanlar arasındaδόςυλται harflerine rastlanmıştır. Söz konusu boşluklar fragmanları yayımlayan Meritt ve West (1934, 26 vd. fig. 13) tarafından [Ἀσπεν]δός [ἐμ Παιμφ]υλται olarak tamamlanmış ve İ.Ö. yak. 425/424 yılına tarihlenmiştir²⁶. Epigrafistleri, ele geçen fragmanları bu şekilde tamamlama yönlendiren nedenler ana hatlarıyla; *nd suffiksi'nin* (sonek) bir Anadolu kenti olması, Atina'nın Hellen kökenli bütün kentlerin korucusu sıfatıyla ortaya atılarak onlardan vergi almak ve onları Perslere karşı korumak için her yolu denemesi şeklinde sıralanabilir. Zira, Aspendos'un bazı antik yazarlarca Argos kolonisi olduğu²⁷ ve Sparta'nın ezeli düşmanı olan Argos'luların Peloponnesos Savaşı sı-

²⁰ Plut. *Kim.* XIII. 3-4; ayrıca bk.: Mela I. 78.

²¹ Thuk. I. 100; Corn. Nep. *Kim.* II. 2-3; Lykurg. *Leokh.* 72-73; Plut. *mor.* IV. 349 *d. de glor. Athen.* 9; *Flam.* XI. 3; Paus. X. 15. 4; Iust. II. 15. 20; Ampel. XV. 11; Mela. I. 78; ayrıca bk.: *Oxyrhynchus Papyri* XIII. 1610 *fr.* 6-13, 53= *FGrHist* 70 F. 191 (Ephoros); *FGrHist* 70 F. 192 (Ephoros). Konuya ilişkin olarak ayrıca bk.: Bosch 1957, 19 dn. 47, Meiggs 1984⁴, 74 vdd.; Kagan 1990, 98; Keen 1998, 107 dn. 56.

²² Plut. *Kim.* XII. 1; Diod. XI. 60. 1-62. 3; ayrıca bk.: Plut. *Them.* XXXI. 4.

²³ Thuk. I. 100-101; Plut. *Kim.* XIV. 1-2.

²⁴ Platon (pol. X. 615 c)'de, Ardiaios'u τῆς Παιμφυλίας ἐν τινὶ πόλει τύραννος = *Pamphylia'nın bir kentinde tiran* olarak zikreder. Bununla birlikte Pamphylia'da sıkı ve katı bir Pers hakimiyeti olduğundan söz edilemez. Zira Aspendos ve Side gibi bazı Pamphylia kentleri İ.Ö. V. yüzyılın başından itibaren kendilerine ait *autonomos* gümüş sikkeler basmışlardır (Jones 19712, 123 vd. dn. 2).

²⁵ *IG*² no. 6425.

²⁶ Söz konusu bölüm daha sonra Meritt-Gery-McGregor (1939, I. 115 vd. fig. 166 *plate* XXIII; 157 *sat.* 156-157; 1949, II. 43) tarafındanδόςυλται fragmanları doğrultusunda gene [Ἀσπε]νδός [ἐμ Παιμφ]υλται şeklinde tamamlanmıştır ve İ.Ö. yak. 425/424 yılına tarihlenmiştir (Meritt-Gery-McGregor 1939, I. 239; ayrıca bk.: Ruge 1965², *col.* 364; Brandt 1992, 30 dn. 232-233; krsş. Bosch 1957, 56).

²⁷ Strabon (XIV. 4. 1 c. 667) ve Pomponius Mela'ya (I. 78) göre Aspendos, Argos'lular tarafından kurulmuş; ama kısa bir süre sonra, yörenin otokton sakinleri tarafından yeniden iskan edilmiştir (konuya ilişkin olarak ayrıca bk.: Dion. *Perieges.* 852; Steph. Byz. *Ethnika* Ἀσπενδος=Aspendos; ayrıca bk.: Ruge 1970², *col.* 1725; Hereward 1958, 58 dn. 7; 14; Jameson 1970, *col.* 99 vd.; Stroud 1984, 200 vd.; 206; Keen v.d., 2004, 1214 vd.; Hellenkemper - Hild 2004, 464 vd.). Başka bir versiyona göre de Aspendos, Troia'dan Kalkhas'la birlikte yola çıkan Lapithes Leonteus ve Polypoites tarafından kurulmuştur (Dion. *Perieges.* 850-852; Eust. *Com. ad Hom. Il.* I. 519. 20; ayrıca bk.: Erzen 1973, 394). Hellenikos'a (*FGrHist* 4 F. 15) göre ise, kent Aspendos adlı bir kahraman tarafından kurulmuş olup onun adıyla anılmaktadır (Stroud 1984, 200 dn. 20).

rasında Atina'yı desteklediği göz önüne alındığında Aspendos'un da, Atinalıların gözünde vergilendirilebilir bir kent olabileceği düşünülebilir²⁸. Ancak, söz konusu durum bazı modern tarihçilerin²⁹, Pamphylia kentlerinden Perge, Sillyon ve Aspendos'u Atina'ya vergi veren kentler arasında görmelerine ve Thukydides'in (VIII. 81. 3; 87. 6; 108. 3) pasajlarını yanlış yorumlayarak, Pamphylia Bölgesi'nin İ.Ö. 411 yılında tekrar Perslerin eline geçtiğini düşünmelerine neden olmaktadır. Zira, Thukydides'in yukarıda sözü edilen pasajlarında –Mysia, Lydia, Karia, Lykia ve Pamphylia'yı içine alan– Küçük Asya kıyılarındaki Pers eyaletlerini yönetmekte olan Pers satrabı Tissaphernes'in (Thuk. VIII. 5. 4-5) İ.Ö. 411 yılında Pers donanmasını Aspendos ve Eurymedon ağzında tutması, Pamphylia Bölgesi'ni aynı sene Persler tarafından ele geçirilmiş olduğunu göstermez!

Birçok modern tarihçiyi ve epigrafisti yanılgıya düşüren bu konuyu detaylı bir şekilde incelemekte ve Pers Savaşları'ndan sonra Hellas ve Küçük Asya'daki gelişmelere genel olarak değinmekte yarar vardır. Aspendos'un diğer Pamphylia kentleriyle birlikte Attika Delos Birliği'nin kurulduğu İ.Ö. yak. 477 yılından Kimon'un İ.Ö. yak. 468 yılındaki zaferine kadar Perslerin hakimiyeti altında olduğu tartışma götürmez bir gerçektir. Kent en erken, ancak Kimon'un zaferinden sonra Attika Delos Birliği'ne bağlanmış olabilirdi. Ama konuya ilişkin antik kaynaklar Kimon'un aynı gün içinde Persleri hem deniz hem de kara savaşında yenmesinin ardından, önce Kıbrıs üzerinden Perslere gelen 80 gemilik Fenike filosu üzerine yürüdüğünü, iki yıldan uzun süren –İ.Ö. yak. 466-464 yılları arasında– kuşatmadan sonra Thasos Adası'nı ele geçirdiğini³⁰ ve elde ettiği ganimetlerle Atina'ya döndüğünü aktarmaktadırlar³¹.

Ayrıca Kimon, Eurymedon savaşlarından sonra, gerek bölgenin gerekse kentnin Perslere karşı korunmasına ve kentlerin Attika Delos Birliği'ne üye olmalarına yönelik hiçbir yaptırımında bulunmamıştır. Pamphylia Bölgesi'ni ve kentlerini ele geçirmek amacıyla bir girişimi olmamıştır³². Şu halde Eurymedon zaferinden sonra, ne Aspendos'un ne de başka bir Pamphylia kentinin Atinalılara *tributum* verdikleri düşünülemez. Ayrıca İ.Ö. yak. 449/448 yılında³³ Persler ve Atina arasında imzalanan Kallias Barışı'nda³⁴ açıkça belirtildiği üzere,

²⁸ Meiggs 1984⁴, 58; Nollé 1993, 300 dn. 20.

²⁹ Nollé 1993, 301 vd.; Meier 1999, 281; ayrıca bk.: Meiggs 1984⁴, 102; 329 vd.; Brandt 1992, 30 dn. 232-233; krş. Bosch 1957, 19 dn. 56.

³⁰ Thukydides'e (I. 101) göre, Thasos'lular kuşatmaya iki yıldan uzun süre dayanmalarına karşın sonunda Atinalılarla uzlaşmaya vardılar. Böylelikle Thasos'lular surlarını yıkmaya, Atina ve müttefiklerine gemi sağlamaya, istenilen bütün parayı hemen vermeye, gelecekte vergi ödemeye, ana karadaki topraklarından ve madenlerden el çekmeye söz verdiler (ayrıca bk.: Plut. *Kim.* XIV. 1-2).

³¹ Detaylı bilgi için bk.: Plut. *Kim.* XIV. 2 vdd.

³² Ayrıca bk.: Bosworth 1990, 9.

³³ Bu barışın tam olarak ne zaman yapıldığı konusu tartışmalıdır. Bazı modern araştırmacılar, Herodotos'un (VII 151)'de, Kallias'ın Atina elçisi olarak Artakserkses'e gelişini anlattığı pasajından dolayı, barışın Kıbrıs'taki Salamis Savaşı'ndan sonra, yani 449/448 yıllarında imzalandığını savunurlar (bunun için krş. Meister 1982, 23 dn. 48). Fakat bu pasajda göz önünde bulundurulması gereken, Kallias'la aynı dönemde Argos'lu elçilerin de kralın huzuruna çıkmalarıdır. Onlar krala, babası Kserkses döneminde imzaladıkları müttefiklik antlaşmasının hala devam edip etmediğini sormaya gelmişlerdir. Bundan dolayı da Meister (1982, 23 vd.)'da Argos'luların kralı böyle bir nedenle ziyaret etmelerini, onun tahta çıktığı yıla, yani İ.Ö. yak. 465/464 tarihler. Zira onlar; ancak yönetim değişikliği nedeniyle böyle bir soruyu sorma ihtiyacı duymuş olmalıydılar. Meister (*op. cit.*) bunun dışında bu barışa değinen antik kaynakları da ayrıntılı olarak gözden geçirir. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bk.: Meister 1982, 30 dn. 57; Bu barışın 460'lı yıllara tarihlenmesi hakkında bk.: Walsh 1981, 30 vdd.; 57 vdd.; Badian 1993, 1-72; krş. Keen 1998, 118 dn. 53. Kallias Barışı'nın tarihlenmesi hususunda ayrıca bk.: Holladay 1986, 503 vdd.; Powel 1988, 49 vdd.; Tüner 2007, 70.

³⁴ Plutarkhos (*Kim.* XIII. 5)'de, Kallisthenes'in (*FGHist* 124 F. 16) Perslerin kendileri açısından böylesine ağır ko-

Khelidonia Adaları ve Phaselis kenti Persler ve Atinalılar arasında sınır olarak kabul edilmiştir³⁵. Böylelikle Pamphylia ve kentleri de doğal olarak –eskiden olduğu gibi– Perslerin kontrolü altında kalmışlardır³⁶. Zira, Kallias Barışı'nda bu konuya ilişkin herhangi bir hüküm olmaması da bu durumu desteklemektedir. Bu bakımdan, özellikle Aspendos, Kallias Barışı'ndan sonra, Perslerin batıdaki en önemli donanma üssü olarak karşımıza çıkmaktadır³⁷. Bu barış anlaşmasından sonra, ne Peloponnesos Savaşı'na kadar geçen süre içerisinde ne Peloponnesos Savaşı boyunca Eski Yunanlılar direkt olarak Perslerle herhangi bir yerde savaşmışlar ne de Perslerin hakimiyeti altındaki topraklara saldırmışlardır³⁸. Bilinen hiçbir Pers savaş gemisi Pamphylia'nın batısına geçmemiştir³⁹. Aynı şekilde hiçbir Atina *trieres*'i de Phaselis'in doğusuna yelken açmamıştır⁴⁰. Dahası Thukydides⁴¹ başta olmak üzere hiçbir antik yazar Peloponnesos Savaşı sırasında Attika müttefiklerini sayarken Karia'dan ileri gitmemiştir. Ayrıca, İ.Ö. 429 yılında Melesandros komutasındaki 6 gemiden oluşan Atina filosunun vergi toplamak üzere gittiği Lykia'da uğradığı hezimetten sonra⁴², Atinalılara ait hiçbir filo Peloponnesos Savaşı boyunca değil Pamphylia'ya uğramak, Karia

şullar içeren bir anlaşma imzalamayacaklarını iddia ettiğini aktarır (ayrıca bk.: *FGrHist* 115 F. 154 (Theopompos); Kallias Barışı'nın geçerliliğine ilişkin tartışmalar ve detaylı literatür bilgisi için bk.: Cary 1945, 87 vd.; Sealey 1960, 194 vd.; Mattingly 1965, 273 vdd.; Eddy 1970, 8 vdd.; Murison 1971, 12 vdd.; Walsh 1981, 31 vdd.; Meiggs 1984⁴, 129 vdd.; 487 vdd.; Badian 1987, 1 vdd.; Bosworth 1990, 1 vdd.; 10 vdd.). Bununla birlikte Plutarkhos (*Kim.* XIII. 6)'da ise, Krateros'un (*FGrHist* 342 F. 13) antlaşma metinlerini topladığı ve söz konusu barışa ilişkin belgelerinden yola çıkarak, gerçekten de Kallias Barışı'nın yapıldığını belirtmiştir. Ayrıca Atinalılar bu anlaşma anısına bir "Barış Altarı" inşa etmişler ve Kallias'a ise, yaptığı başarılı elçilikten dolayı onurlar bahsetmişlerdir (ayrıca bk.: Suidas κ 214=Καλλίας). Pausanias'a (I. 8. 2) göre de, Kserkses'in oğlu Artakserkses ile Eski Yunanlılar arasında bir anlaşma yapan Kallias'ın (Atinalılar?) bir heykelini dikmişlerdir.

³⁵ Demosthenes (*de fal. leg.* XIX. 273); Diodoros (XII. 4. 5); Lykurgos (*Leokh.* 73); Plutarkhos (*Kim.* XIII. 4); Suidas κ 1620=Κίμων; *FGrHist* 104 F. 13. 1-2 (Atistodemos)'a göre, Kallias Barışı hükümleri uyarınca, Pers savaş gemilerinin Phaselis ile Kyaneai (Karadeniz'in girişindeki adalar) arasında seyahat etmesi yasaklanmıştı. Isokrates (*Paneg.* IV. 118; *Areop.* VII. 80; *Panath.* XII. 59) ise, Pers savaş gemilerinin hangi kentler/bölgeler arasında seyahat etmesinin yasak olduğunu belirtmekten ziyade, söz konusu sınırın Phaselis kentinden başladığını altını çizmiştir (ayrıca bk.: Liv. XXXIII. 20. 2-3 (Khelidonia Adaları); Ael. Arist. *Panath.* 153 (Phaselis ve Khelidonia Adaları); *FGrHist* 115 F. 154 (Harpokration); Suidas κ 214=Καλλίας). Konuya ilişkin olarak ayrıca bk.: Hdt. VII. 151; *FGrHist* 115 F. 153 (Theopompos); Plut. *Kim.* XIII. 4-6; Paus. I. 8. 2; daha detaylı bilgi için ayrıca bk.: Meritt-Gery-McGregor 1950, III. 275-300; Thompson 1971, 29 vd.; Walsh 1981, 46 vd.; Meister 1982, 6 vdd.; Meiggs 1984⁴, 129 vdd.; 487 vdd.; Samons II 1998, 129 vdd.

³⁶ Meiggs 1984⁴, 129-151; 487-495; Bosworth 1990, 12; Samons II 1998, 138 dn. 29; belki de bu yüzden Meiggs 1984⁴, 329 vd.; Meiggs - Lewis 1988⁶, 201; 293'de Aspendos? tamamlamasını şüpheyle karşılarlar (ayrıca bk.: Keen v.d. 2004, 1215).

³⁷ Meritt - Gery - Gregory 1939, I. 471; 1950, III. 260 vd.; 1953, IV. 12.

³⁸ Diodoros'a (XII. 4. 5) göre, "Atinalılar başlarında Hipponikos oğlu Kallias'ın bulunduğu tam yetkiyle donatılmış elçileri gönderdiler, bundan sonra da Atinalılar ve müttefikleri ile Persler arasında barış hakkında antlaşmalar yapıldı, onların (Atinalıların) asıl amaçları şunlardı: Asia'nın aşağısındaki bütün Eski Yunan kentlerinin özgür olması (ayrıca bk.: Suidas κ 1620=Κίμων; Lykur. *Leokh.* 73), Pers satraplarının üç günlük yol mesafesinden daha fazla denize yanaşmaması (*FGrHist* 104 F. 13. 1-2 (Atistodemos)'a göre, Persler bir atın yürüyerek tamamlayabileceği üç günlük yol mesafesinin dışına çıkamayacaklar; Demosthenes (*de fal. leg.* XIX. 273); Plutarkhos (*Kim.* XIII. 4) ve Suidas'a (κ 1620=Κίμων) göre ise, bir atın denize doğru yürüyerek tamamlayabileceği bir günlük yol mesafesinin dışına çıkamazlar), Phaselis ve Kyaneai arasında hiçbir savaş gemisinin seyahat etmemesi: kral ve komutanlar, Atinalıların Kral Artakserkses'in hükmettiği ülkeye savaş açmaması için bunları yerine getirdiler". Bunun üzerine Atinalılar, Kimon'un, İ.Ö. 450 yılında Kıbrıs'ın Kition kentinde hastalıktan ölmesinin üzerine güçlerini Kıbrıs ve Mısır'dan çektiler (Thuk. I. 112; Diod. XII. 4. 5; Plut. *Kim.* XVIII. 1-7; ayrıca bk.: Raubitschek 1966, 38 vdd.; Eddy 1970, 8 dn. 1; 10 dn. 10; Badian 1987, 20).

³⁹ Isokrates'e (*Paneg.* IV. 118; *Areop.* VII. 80) göre Atinalılar, Perslerin gücünü öylesine azaltmışlardı ki, 1.200 gemiyle denize açılmalarına rağmen, gemilerini Phaselis'in diğer tarafına geçiremedikleri gibi ellerindeki güce güvenmekten ziyade en uygun zamanı kolluyor ve büyük bir sessizlik içinde bekliyorlardı.

⁴⁰ Meiggs 1984⁴, 129 vd.

⁴¹ Thuk. II. 9. 4-6.

⁴² Thuk. II. 69. 1-2.

Bölgesi'ni dahi aşarak Doğu Akdeniz'e yelken açmış değildir. Dahası bizzat Aspendos kenti ve Eurymedon Irmağı ağzı Pers donanmasının merkezi üssüdür. Bu nedenle kentin, İ.Ö. yak. 425/424 yıllarında Atinalılara vergi ödemiş olması düşünülemez. Zira, gerek Peloponnesos Savaşı'ndan önce gerekse Peloponnesos Savaşı sırasında bir kentin kendi isteğiyle Attika Delos Birliği'ne vergi ödediği görülmemiştir. Bunun bir örneği olmadığı gibi Peloponnesos Savaşı öncesi ve Peloponnesos Savaşı sırasında birçok kent birlikten ayrılmak ve Atinalılara, artık *tributum* ödememek için ayaklanmıştı⁴³. İ.Ö. V. yüzyılın ikinci yarısı, bu çeşit ayaklanmalar ve savaşlarla doludur. Phaselis örneği de göz önünde bulundurulunca, Aspendos'luların kendi istekleriyle Atinalılara her yıl yüklü bir *tributum* ödemeleri mantığa aykırıdır.

Sonuç olarak, her ne kadar Meritt and West'in *IG I² 6425* numaralı yazıtı Aspendos ve Pamphylia olarak tamamlamaları *ibtimal dabilindeyse* ve birçok modern tarihçi, bu görüşü kabul etse de, söz konusu iddia, İ.Ö. yak. 425/424 tarihleri için sağlam bir tarihsel dayanaktan yoksundur. Dahası Pamphylia'nın hiçbir kenti, ne Perge ne Sillyon ne de Aspendos, Attika Delos Birliği'nin orijinal/daimi bir üyesi değildir⁴⁴. Ancak söz konusu Pamphylia kentleri; eğer Attika konfederasyonuna *tributum* ödemeye zorlandılarsa; bu ancak İ.Ö. 450'li yıllar arasında olmuş olabilir⁴⁵. Çünkü en basit ifadeyle Atinalılar, İ.Ö. yak. 449/448 yılındaki Kallias Barışı'yla birlikte Phaselis'in doğusundaki haklarından vazgeçmişlerdir⁴⁶.

⁴³ Attika Delos Birliği'nden Atina müttefiklerinin ayrılmak isteme nedenleri esas itibarıyla verdikleri vergi ve gemilerin fazlalığı, Atinalı komutanların sertliği ve bazen de zorunlu askerlik hizmetinin reddiydi. Ayrıca Atinalılar, gün geçtikçe daha büyük isteklerde bulunuyor (Potidea: Thuk. I. 56. 2 ve Khios'a: Thuk. IV. 51 surlarını yıktırmuşlardır) ve baskı araçlarıyla, bu çeşit davranışlara ne alışkın ne de istekli olan müttefiklerine yük oluyorlardı (Thuk. I. 99). Bu ve birçok başka sebepten dolayı, Naksos: Thuk. I. 98; Plut. *Kim.* XI. 2; Thasos: Thuk. I. 100-101; Diod. XI. 70. 4; Euboia: Thuk. I. 114; Samos; Thuk. I. 115-117; Byzantion: Thuk. I. 115; 117; Mytilene: Thuk. III. 1-18; 25-50; etc. gibi kentler Attika Delos Birliği'den ayrılmak için ayaklanmışlardır.

⁴⁴ Konuya ilişkin olarak ayrıca bk.: Meritt - Gery - McGregor 1950, III. 28 dn. 8; 210; 240-241; 261; 1953, IV. 12 "Aspendos"; 97 "Perge"; 115 "Sillyon".

⁴⁵ Ayrıca bk.: Meritt - Gery - McGregor 1950, III. 21; 23; 210; 260 vd.; Meiggs 1984⁴, 91; *LSide* 48 vd.

⁴⁶ Daha detaylı bilgi için bk.: Meritt - Gery - McGregor 1950, III. 262 dn. 89.

Kaynakça ve Kısaltmalar

A. Modern Literatür

- Badian 1987 E. Badian, "The Peace of Callias", *JHS* CVII (1987) 1-39.
- Badian 1993 E. Badian, *From Plataea to Potidaea: Studies in the History and Historiography of the Pentacontaetia* (1993).
- Behrwald 2000 R. Behrwald, *Der Lykische Bund* (2000).
- BMC Lycia G. F. Hill, *Catalogue of the Greek Coins of Lycia, Pamphylia and Pisidia* (1897).
- Bosch 1957 E. Bosch, *Pamphylia Tarihine Dair Tetkikler (Antalya Bölgesi'nde Araştırmalar 1) Studien zur Geschichte Pamphylens (Untersuchungen in der Gegend von Antalya)*. S. Atlan (çev.) TTKY V. 17. (1957).
- Bosworth 1990 A. B. Bosworth, "Plutarch, Callisthenes and the Peace of Callias", *JHS* CX (1990) 1-13.
- Brandt 1992 H. Brandt, *Gesellschaft und Wirtschaft Pamphylens und Pisidiens im Altertum*. AMS 7 (1992).
- Bryce 1986 T. R. Bryce, *The Lycians in Literary and Epigraphic Sources* (1986).
- Cary 1945 M. Cary, "The Peace of Callias", *CQ* XXXIX/3-4 (1945) 87-91.
- Eddy 1970 S. K. Eddy, "On the Peace of Callias", *CPh* LXV/1 (1970) 8-14.
- Erzen 1973 A. Erzen, "Das Besiedlungsproblem Pamphylens im Altertum", *AA* 1973, 388-401.
- Hansen – Nielsen 2004 M. H. Hansen – T. H. Nielsen, *An Inventory of Archaic and Classical Polis* (2004).
- Hellenkemper – Hild 2004 H. Hellenkemper – F. Hild, *Tabula Imperii Byzantini* 8 1-2: *Lykien und Pamphyliden* (2004).
- Hereward 1958 D. Hereward, "Inscriptions from Pamphylia and Isauria", *JHS* LXXVIII (1958) 57-77.
- Holladay 1986 A. J. Holladay, "The Détende of Kallias?", *Historia* XXXV (1986) 503-507.
- I.Side Side im Altertum: Geschichte und Zeugnisse. J. Nollé (ed.) Band I (1993) (IK 43).
- Jameson 1970 S. Jameson, "Aspendos", *RE Supp.* XII col. 99-109.
- Jones 1971² A. H. M. Jones, *The Cities of the Eastern Roman Provinces* (1971)².
- Kagan 1990 D. Kagan, *Perikles of Athens and the Birth of Democracy* (1990).
- Keen 1998 A. G. Keen, *Dynastic Lycia: A Political History of the Lycians and their Relations with Foreign Powers c. 545-362 B.C.* (1998).
- Keen 2002 A. G. Keen, "The Poleis of the Southern Anatolian Coast (Lycia, Pamphylia, Pisidia) and their Civic Identity: The "Interface" Between the Hellenic and the Barbarian Polis", bk: *Greek Settlements in the Eastern Mediterranean and the Black Sea*. A. M. Snodgrass - G. R. Tsatskheladze (ed.) (2002) 27-40.
- Keen v.d. 2004 A. G. Keen – T. Fichser-Hansen, "The South Coast of Asia Minor (Pamphylia, Kilikia) bk.: *An Inventory of Archaic and Classical Polis*. M. H. Hansen - T. H. Nielsen (ed.) (2004) 1211-1222.
- Mattingly 1965 H. B. Mattingly, "The Peace of Kallias", *Historia* XIV (1965) 273-281.
- Meier 1999 C. Meier, *Athens: A portrait of the City in Its Golden Age*. Robert-Rita Kimmer (çev.) (1999).
- Meiggs 1984⁴ M. Meiggs, *The Athenian Empire* (1984)⁴.
- Meiggs – Lewis 1988⁶ Meiggs - Lewis, *A Selection of Greek Historical Inscriptions: To the End of Fifth Century BC.* (1988)⁶.

- Meister 1982 K. Meister, Die Ungeschichtlichkeit des Kalliasfriedens und deren historische Folgen (1982) [Palingenesia 18].
- Meritt - West 1934 B. D. Meritt - A. B. West, The Athenian Assesment of 425 B. C. (University of Michigan Pres; Humanities Series XXXIII) (1934).
- Meritt – Gery – McGregor 1939 B. D. Meritt – H. T. Wade Gery – M. F. McGregor, The Athenian Tribute Lists. vol. I (1939) vol. II (1949) III (1950) IV (1953).
- Murison 1971 C. L. Murison, “The Peace of Callias: Its Historical Context”, Phoenix 25/1 (1971) 12-31.
- Nollé 1993 J. Nollé, Die feindlichen Schwestern-Betrachtungen zur Rivalität, bk.: G. Dobesch – G. Rehrenröck (ed.), Die epigraphische und altertumskundliche Erforschung Kleinasiens: Hundert Jahre Kleinasiatische Kommission der Österreichischen Akademie der Wissenschaften. Akten des Symposions vom 23. bis 25. Oktober 1990 [Denkschr. ÖAW, phil.-hist. Kl. 236= ETAM 14] Wien (1993) 297-317.
- Powel 1988 C. A. Powel, Athens and Sparta: Construction Greek Political and Social History from 478 B.C. (1988).
- Raubitschek 1966 A. E. Raubitschek, “The Peace Policy of Pericles”, AJA 70.1, 1966, 37-41.
- Ruge 1965² W. Ruge, “Pamphylia”, RE XVIII/3 (1965)² col. 354-408.
- Ruge 1970² W. Ruge, “Aspendos”, RE II.2 (1970)² col. 1725.
- Samons II 1998 Loren J. Samons II, “Kimon, Kallias and Peace with Persia”, Historia 47, 1998, 129-140.
- Sealey 1960 R. Sealey, “Theopompos and Athenian Lies”, JHS LXXX (1960) 194-195.
- Stroud 1984 R. S. Stroud, “An Argive Decree from Nemea Concerning Aspendos”, Hesperia 53/2 (1984) 193-216.
- Thompson 1971 W. E. Thompson, “Notes on the Peace of Callias”, CPh LXVI (1971) 29-30.
- Tüner 2007 N. Tüner, Phaselis Antik Kenti ve Territorium'u (Basılmamış Doktora Tezi, Antalya 2007)
- Walsh 1981 J. Walsh, “The Authenticity and the Dates of the Peace of Callias and the Congress Decree”, Chiron 11, 1981, 31-63

B. Antik Eser Edisyonları

- Ael. Arist. (= Aelius Aristides)
Kullanılan Metin ve Çeviri: P. Aelius Aristides. *The Complete Works*. Translated into English by C. A. Behr. Leiden vol. I 1981, II 1986.
- Ampel. (= Lucius Ampelius, *Liber Memorialis*)
Kullanılan Metin: *Lucii Ampelii Liber Memorialis*. E. Assmann (ed.) (1935).
- Arr. *anab.* (= Arrianus, *Anabasis*)
Kullanılan Metin ve Çeviriler: *Arrian*. With an English translation by P. A. Brunt vol. I-II. Cambridge, Mass.-London 1976-1983 (The Loeb Classical Library).
- Corn. Nep. *Kim.* (= Cornelius Nepos, *Kimon*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *On the Great Generals of Foreign Nations*. With an English Translation by J. C. Rolfe. Cambridge, Mass. 1966 (The Loeb Classical Library).
- Dem. *de fal. leg.* (= Demosthenes, *De Falsa Legatone*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Demosthenes, *Orations*. With an English translation by C. A. Vince and J. H. Vince (1999) Cambridge, Massachusetts, London.

- Diod. (= Diodorus Siculus, *Bibliotheke Historike*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Diodorus of Sicily*. With an English translation by R. M. Geer. London, New York (1947) (The Loeb Classical Library).
- Dion. *Perieges.* (= Dionysios, *Periegesis*)
Kullanılan Metin: *Dionysii, Orbis Terrarum Descriptio*. F. C. Matthiae (ed.). Francofurti ad Moenum (1817).
- Eust. *Dion. Per.* (= Eustathios, *Commentarium in Dionysii periegetae orbis descriptionem*)
Kullanılan Metin: Eustathius, *Commentarium in Dionysii periegetae orbis descriptionem*. C. Müller (ed.), *Geography Graeci Minores* II. Paris (1990)².
- Eust. *Com. ad Hom. Il.* (= Eustathios, *Commentarii ad Homeri Iliadem*)
Kullanılan Metin: *Eustathii archiepiscopi Thessalonicensis commentarii ad Homeri Iliadem pertinentes*. Ed. by M. van der Valk vol. 1-4. Leiden: Brill, 1:1971; 2:1976; 3:1979; 4:1987.
- Frontin. *strat.* (= Sextus Iulius Frontinus, *Strategematon*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Strategems and the Aqueducts of Rome*. With an English translation by C. E. Ennett. London, New York (1925) (The Loeb Classical Library).
- Hdt. (= Herodotos, *Historiae*)
Kullanılan Metin ve Çeviriler: *Herodotus*. With an English translation by A. D. Godley vol. I-IV. London, New York (1975) (The Loeb Classical Library).
- Isokr. (= Isokrates) *Paneg.* (= *Panegyricus*) *Areop.* (= *Aeropagiticus*) *Panath.* (= *Panathenaicus*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Isocrates*. With an English translation by G. Norlin vol. I-III. Cambridge, Massachusetts (2000)⁷.
- Iust. (= Marcus Iulianus Iustinus, *M. Iuliani Iustini Epitoma Historiarum Philippicarum Pompei Trogi*)
Kullanılan Metin ve Çeviriler: *Epitome of the Philippic History of Pompeius Trogus*. With an English translation by J. C. Yardley. With introduction and explanatory notes by R. Develin. Atlanta GA (1994).
M. Ivniani Ivstini. *Epitoma Historiarvm Philippicarvm Pompei Trogi. Accedunt Prolongi in Pompeivm Trogvn*. O. Seel (ed.) Stuttgart (1972).
- Liv. (= Livius, *Ab Urbe Condita*)
Kullanılan Metin ve Çeviriler: *Livy, From the founding of the city*. With an English translation by A. C. Schlesinger vol. I-XIV. London, New York (1967) (The Loeb Classical Library).
- Lykurg. *Leokh.* (Lykurgos, *Oratio in Leocratem*)
Kullanılan Metin: Lykurgos, *Oratio in Leocratem*. Ed. by N. C. Conomis post C. Scheibe - F. Blass. *Lycurgi oratio in Leocratem*. Leipzig: Teubner (1970) 33-90.
- Mela (= Pomponius Mela, *De Chorographia*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Pomponius Mela's Description of the World*. With an English translation by F. E. Romer. Ann Arbor (1998).
- Paus. (= Pausanias, *Periegesis tes Hellados*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Pausanian Description of Greece*. With an English translation by W. H. Jones I-V. London, New York 1918-1935 (The Loeb Classical Library).
- Plat. *pol.* (= Platon, *Politeia*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Plato. *Republic*. With an English translation by P. Shorey vol. I-II. Cambridge, Massachusetts (2003)¹².

- Plut. (= Plutarkhos, *Bioi Paralleloi*)
Flam. (= *Flaminius*) *Kim.* (= *Kimon*) *Them.* (= *Themistokles*) Kullanılan Metin ve Çeviri: *Plutarch's Lives*. With an English translation by B. Perrin vol. I-XI. London, New York 1959 (The Loeb Classical Library).
- Plut. *mor.* (= Plutarkhos, *Moralia*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Plutarch's Moralia*. With an English translation by F. C. Babbitt – W. C. Helmbold vol. I-XIV. London, New York 1928-1967 (The Loeb Classical Library).
- Polyain. *Strat.* (= Polyainos, *Strategemata*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Stratagems of War*. With an English translation by R. Shepherd. Chicago 1974.
- Steph. Byz. *Ethnika* (= Stephanos Byzantios, *Ethnika*)
Kullanılan Metin: *Stephani Byzantii, Ethnikon*. Ed. A. Westermann. Lipsae (1839).
- Strab. (= Strabon, *Geographika*)
Kullanılan Metin ve Çeviriler: *The Geography of Strabo*. With an English translation by H. L. Jones vol. I-VIII. London, New York (1917-1932) (The Loeb Classical Library). Strabon, *Coğrafya*. A. Pekman (çev.) İstanbul (2000).
- Suidas (= Suda-Suidas, *Suidae Lexicon*)
Kullanılan Metin: *Suidae Lexicon*. A. Adler (ed.) vol. I-IV. Leipzig-Teubner (1928-1971).
- Thuk. (= Thukydides)
Kullanılan Metin ve Çeviriler: Thucydides. *History of the Peloponnesian War*. With an English translation by C. F. Smith vol. I-III. Cambridge, Massachusetts (2003)¹¹. Thukydides. *Peloponnes Savaşı*. T. Gökçöl (çev.). İstanbul (1976).

Abstract

Aspendos After the Battle of Eurymedon and a Look at the Pamphylian Political Situation

The aim of this article is to investigate the political situation of Aspendos and Pamphylia after the battle of Eurymedon by reconsidering the evidence that is available to us.

In one of the fragments of the Attica-Delos Tribute Lists inscription (*JG I*² no. 6425) the lettersδοςυλιαι have been found. Meritt and West (1934, 26 vd. *fig. 13*) suggest that these letters should be interpreted as [Ἄσπεν]δος [ἐμ Πάμφ]υλῖαι and dated to *ca.* 425/424 BC. The linguistic interpretation of the fragments referring to Aspendos in Pamphylia is probable. Their date has been commonly accepted by many modern historians who have interpreted the fragments to date to the first half of the Peloponnesian War, during which the Pamphylian cities of Perge, Side and Aspendos paid tribute to the Attica-Delos League. This interpretation is commonly based on the Pamphylian cities appearing on the tribute lists, implying that after the Eurymedon victory in 468 B.C. Cimon brought over Aspendos with all the Pamphylian cities to the Attica-Delos League. Several passages from Thucydides (VIII. 81. 3; 87. 6; 108. 3) have been used to claim that around the year around 416-411 B.C. Pamphylia was reconquered by the Persians. This, however, was certainly not the case. The use of Aspendos and the mouth of the Eurymedon river as harbours for the Persian Satrap Tissaphernes' naval forces does not provide enough evidence to argue for the reconquest of Pamphylia by the Persians around this time.

Considering the events in Aspendos and Pamphylia just before and after the Battle of Eurymedon may provide us with a clearer picture of the political situation. For instance it is obvious that after the founding of the Attica-Delos League in 477 B.C. until the Battle of Eurymedon, Aspendos and Pamphylia were under the dominion of the Persian Empire. Aspendos and other cities of Pamphylia could only have joined or been forced to join the Attica-Delos League only after the Battle of Eurymedon. However, while Cimon was in Pamphylia he neither attempted to conquer any Pamphylian city nor did he force any Pamphylian city to join the Attica-Delos League. According to ancient sources Cimon defeated the Persians on the same day both at sea and on land. When he learned that a Phoenician fleet consisting of 80 ships had sailed from Cyprus to the Pamphylian Gulf he immediately sailed towards them and won a decisive victory. Soon after the battle, Cimon sailed to the island of Thasus with his fleet, and after a two-years siege (between 466-464 B.C.) the Thasians surrendered. Afterwards he went to Athens and never returned to Pamphylia. Consequently, after the Battle of Eurymedon neither Aspendos nor any Pamphylian city paid tribute to the Athenians.

Around the year 449/448 B.C. the Callias Peace was signed between the Athenians and the Persians. According to the Callias Peace treaty, the Chelidonian Islands and Phaselis formed the border between Persians and Athenians. Aspendos and the Pamphylian cities stayed under Persian control as before. In this way Aspendos and Eurymedon continued to be the main Persian naval harbours in the Eastern Mediterranean. After the Callias Peace until the second half of the Peloponnesian Wars, the Persians and the Athenians did not confront each other. None of the Persian warships entered the western parts of Phaselis. Similarly, none of the Athenian *trieres* sailed east of Phaselis. Of the Athenian allies mentioned by Thucydides in the Peloponnesian Wars, none passed Caria. And after Melesandrus' crushing defeat in Lycia in 429 B.C., none of the Athenian fleet passed Caria to sail to the Eastern Mediterranean. Aspendos and the mouth of Eurymedon was where the Persian naval forces were assembling. According to these straight-forward historical facts, Aspendos would not have paid tribute to the Attica-Delos League in *ca.* 425/424 B.C.

In conclusion, none of the Pamphylian cities –Perge; Side; Aspendos– were originally members of Attica-Delos League. If the Pamphylian cities were forced to be members of the League and to pay tribute this could only have been in the years around 450 B.C., as after the Callias Peace in *ca.* 449/448 B.C. the Athenians left all rights east of Phaselis to the Persians.